



# Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

## Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

**Danskernes Historie Online** er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

### Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

### Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

### Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

# VODERUP

Af Overarkivar, Dr. phil. Erik Kroman.

Herregaardene paa Ærø, engang travle Midtpunkter for Øens økonomiske Liv, er forlængst forsvundne. Mens der ved Søbygaard og Købinghof i Ærøskøbing endnu er Dele tilbage af Bygningerne, gaar Ploven hen over Tomterne af Graasten. Voderup og Gudsgave. De Menneskeskæbner, som i sin Tid var knyttet til de gamle Gaarde, har dog stadig Interesse, det gælder ikke mindst for Voderup.

Den lille Herregaard Voderup Syd for Vindeballe var oprettet af Hertug Christian af Ærø 1624 paa Grundlag af to Gaarde, det oprindelige Voderup, som i sin Tid havde tilhørt St. Knudsbrødrene i Odense, men blev senere af Hertugerne af Glücksborg udvidet ved Nedlæggelse af andre Gaarde. Ved Gaardens Udparcellering 1767 var den paa 267 Tdr. Land, kun ca. halvt saa stor som Lenets anden Hovedgaard Graasten. Ligesom de øvrige Hovedgaarde blev ogsaa Voderup drevet ved Bøndernes Hoveri. Til Gaarden hørte 30 hoveripligtige Bønder i Vindeballe, Tranderup og Øster Bregninge. Baade Graasten og Voderup blev oprindelig drevet for Hertugens egen Regning ved Hjælp af Fogeder under Amtsskriverens Ledelse, men 1710 bortforpagtede Hertugen af Glücksborg begge Gaarde. Som Forpagter paa Voderup optræder fra dette Aar Hans Andersen. Forpagtningen foregik ved Licitation for bestemte Perioder, oprindelig 11 Aar, senere 6 Aar, og Afgiften i de forskellige Perioder var stærkt svingende, hvad der har kunnet have stor Betydning for Forpagterens Økonomi. Hans Andersen fornyede Forpagtningen 1721 og atter 1732, men døde allerede det følgende Aar og efterlod sig en Enke Sibylle Ursula og en, formodentlig mindreaarig, Søn Anton Ulrik Hansen, som vel de første Aar har bistaet Moderen, men fra 1735 selv nævnes som Forpagter. Gaardens Bygninger var ved Anton (eller Antoni) Hansens Overtagelse temmelig forfaldne, men forbedredes en Del de følgende Aar, delvis ved Nybygninger. Hovedbygningen paa 16 Fag Bindingsværk indeholdt foruden Forpagterboligen med 2 Stuer og 2 Kamre Hollænderiet, d. v. s. Mejeriet. Hertil sluttede sig en Del andre Bygninger, Kostald, Hestestald, Kornlade m. m.

Anton Ulrik Hansen kom i de følgende Aar i Forbindelse med de store Købmænd i Ærøskøbing Brødrene Peder og Jens Clausen, af hvilke Peder Clausen 1736 – sammen med Borgmester Brolund – havde overtaget Forpagtningen af Graasten, og 1738 blev han gift med en Datter af Jens Clausen, Anna. Brylluppet, ved hvilket Ambrosius Stub var til Stede, blev fejret i Ærøskøbing med stor Overdaadighed, som det fremgaar af Stubs Bryllupsvers, hvori det hedder:

De sadde 300 Gæster i Rad  
Og fik overflødig af Vin og af Mad,  
Jo mere de tæred, jo mere de fik,  
Og det er Jens Clausens sædvanlige Skik.

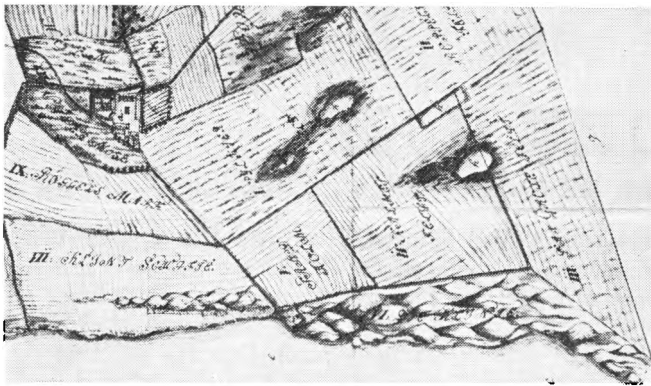
Ærøskøbing var paa den Tid et Eldorado. Borgerne havde forpagtet Tolden af Hertugen og kunde frit indføre alle udenlandske Herligheder, som var forbudt i

Kongeriget. Ved Smughandel afsattes de til gode Priser rundt om i Nabolaget. En af de store Kunder var Kammerherre Juel paa Taasinge. Hertugtidens glade Dage gik imidlertid mod Enden. Allerede i Slutningen af 1740erne mærkede man et stadig stigende Pres fra de kongerigske Toldmyndigheder, og 1750 blev den glücksborgske Del af Ærø med Ærøskøbing overtaget af Kongen, hvorefter Tolden paa Ærø 1753 blev underlagt den fynske Toldforpagtning. 1749 maatte Jens Clausen erklære sig konkurs, og i Midten af 1750erne maatte ogsaa Peder Clausen give op. Ogsaa Anton Ulrik Hansen, som i Aarenes Løb fik en større Familie, havde i 1750erne store økonomiske Vanskeligheder, og 1755 blev han erklæret konkurs paa Begæring af en Række Kreditorer, og en yngre Mand Christian Frederik Paludan Schrøder blev af Kreditorerne anbragt paa Voderup for at paase, at der ikke til Skade for dem blev bragt noget bort fra Gaarden. En endnu større Ulykke havde imidlertid ramt ham, idet han var blevet spedalsk. Samtidig med, at han blev erklæret konkurs, laa han dødssyg paa Voderup. 4 à 5 Uger før han døde, var han saa syg, at han ikke kunde røre en Finger, endsige spise eller skrive eller foretage sig noget andet. Maden maatte gives ham af andre som et Barn, og hans Hænder var saa udslagne af Spedalskhed, at de var helt sammenkrumpne. I denne Elendighed søgte man Hjælp hos en klog Mand, Mester Jacob, i Angel, og 15. eller 16. Oktober blev den ulykkelige Mand baaret ud paa en Vogn og lagt i Sengeklæder og kørt af Sted. Efter en Rejse paa 4–5 Dage i Vogn og i Baad kom han igen tilbage og laa derefter endnu 8 à 9 Dage, indtil han udaandede den 29. Oktober.

Anton Hansens økonomiske Vanskeligheder havde bragt ham i Forbindelse med Sognepræsten i Tranderup Provsten Stephan Dresing, som han var kommet i Gæld til. Da Forpagtningen Maj 1755 skulde fornys, paatog Dresing sig at være Kautionist, mens en Broder til For-



Tomten af det gamle Graasten set fra Søndermose.



Voderup. Gaardspladsen med Bygninger, omgivet af Markerne Søholm, Graahøje, Pilekærsmark, Søndermose og Røggels Mark. Ved Sydkysten Voderup Klinter. Udsnit af Udstykningskort 1766.

pagterens Hustru Johan Clausen, som kort forinden var blevet Sognepræst i Stadager paa Falster, tilbød sig som Kontraktauktionist. Han blev imidlertid kort efter taget af Dage af sin Kæreste, en Præstedatter fra Nabolaget, som havde givet ham forgiftede Pandekager at spise. Provst Dresing udnyttede sin Stilling ved at paatage sig at afsætte Gaardens Produkter, hvad der var ulovligt, idet det efter Danske Lov var forbudt Præster at drive Handel. Det var for at sikre de øvrige Kreditorer, at disse i September fik Anton Hansen erklæret konkurs og fik Schrøder anbragt paa Voderup for at kontrollere, hvad Provsten førte bort fra Gaarden. Ogsaa paa anden Maade blandede Provst Dresing sig i Gaardens Drift. Da Bønderne med Støtte af Amtsforvalter Mouritzen rejste Krav om kun at gøre 2 Dages Hoveriarbejde i Pløje- og Høsttiden, fik han gennem Rentekammeret udvirket en Ordre om, at de som tidligere skulde gøre 3 Dages Hovarbejde. Dette og andre Forhold paadrog ham den intrigante Amtsforvalters Fjendskab. Det maatte ogsaa nødvendigvis bringe ham i Modsætningsforhold til hans Menighed. Ogsaa paa anden Maade havde han udfordret den, saaledes navnlig ved at kræve Tiendepligten udvidet til ogsaa at gælde Kommen, som Bønderne dyrkede i deres Kaalhaver. Han fik ogsaa her Medhold hos Myndighederne. I Amtmandens Ordre angaaende dette Spørgsmaal, som Provst Dresing oplæste fra Prædikestolen, var hans to vigtigste Modstandere Jørgen Danielsen og Jeppe Tøsing nævnt ved Navn, hvad der endnu mere ophidsede disse imod ham. En yderligere Fornærmelse blev tilføjet Jørgen Danielsen, idet Provsten nogen Tid efter under Prædikenen paatalte, at Jørgen Danielsen var faldet i Søvn og bad de hossiddende vække ham. Det kom bag efter til et Opgør imellem dem. Jørgen Danielsen paa-stod, at han kun havde siddet i sine egne Tanker, og det blev almindelig anset som en Hævnaft fra Provstens Side. Begivenheden er endnu ikke glemt i den lokale Tradition.

Spændingen mellem Provsten og hans Menighed gav Anledning til en lang Række Processer, hvor Bønderne

med Jørgen Danielsen som Hovedmanden navnlig anklagede ham for at have forsømt sit Embede under sine Handelsrejser. De fandt kraftig Støtte hos Amtsforvalter og Dommer ved Graastens Ting Mouritzen og Byfoged (til-lige Toldforvalter og Postmester) Kehlet, som benyttede alle Midler til at komme Provsten til Livs. Processerne strakte sig over ikke mindre end 15 Aar. Efter at Provsten ved Provsteretten paa Ærø var idømt Bøder og en Reprimande fra Biskoppen, førtes Sagen frem til Fyns Landemode, hvor man fandt hans Forseelser saa alvor-lige, at man 1768 dømte ham fra Embedet. Provst Dresing appellerede imidlertid til Højesteret, hvor man under-kendte Landemodedommen og dømte, at Provsterettens Dom skulde staa ved Magt, hvorpaa han 1769 vendte tilbage til sine Embeder. Han har dog formodentlig selv fundet sin Stilling uholdbar eller maaske snarere faaet et Vink fra oven. Inden Aaret var ude, søgte han og fik et Embede fjernt i Norge nogle Mil Nord for Bergen, hvor han derefter endnu virkede i over 20 Aar til sin Død 1792. Anklagerne mod ham, som var formuleret af Mouritzen, var utvivlsomt overdrevne og delvis falske. Mouritzen og Kehlet, hans uforsonlige Fjender, havde da heller ikke selv noget godt Navn hos de højere Myndig-heder. Kehlet blev afsat fra sit Embede som Byfoged, og Mouritzen var i længere Tid suspenderet paa Grund af Misligheder. At Provst Dresing har forset sig og været forsømmelig i sit Embede, kan dog ikke betvivles, derom vidner endnu Kirkebogen, hvor han i sin lange Tjeneste-tid i Tranderup fra 1741 til 1768 aldrig indførte Vielser og kun ganske undtagelsesvis Begravelser.

Efter Anton Ulrik Hansens Død fortsatte Enken For-pagtningen med hendes Broder Købmand i Faaborg Claus Jensen som Kautionist. Hun beholdt Schrøder hos sig som sin Forvalter. De blev begge stærkt indblandet i Dresing-processerne, hvad der medførte mange Fortrædeligheder for dem, som det vil være for vidtløftigt her at komme ind paa. Der opstod efterhaanden et intimt Forhold mel-lem Enken og hendes utvivlsomt en Del yngre Forvalter, og 1759 blev de trolovet. Vielser indførte Dresing som nævnt ikke i Kirkebogen. Faa Dage efter Trolovelsen blev deres Barn døbt, en Dreng, som efter Moderens første Mand fik Navnet Anton Ulrik. Ved Forpagtningsperi-odes Udløb 1761 forlod de Voderup, og Schrøder forsøgte sig et Par Aar som Skoleholder i Tranderup. Derefter forsvinder Familien, formodentlig har den forladt Øen. Forpagtningen blev overtaget af Ahrend Thomsen Syn-derman, som tidligere havde været Forpagter paa Guds-gave, for en ny 6-aarig Periode. Da denne udløb 1767, blev Voderup ligesom ogsaa Graasten udstykket.

Snart 200 Aar er forløbet siden Udstykningen. Hvor Hovmarkerne i sin Tid bredte sig, ligger nu talrige smaa Parcelsteder. Kun de gamle Stendiger, som i sin Tid be-grænsede Herregaardskoplerne, er delvis bevaret og viser, hvor det gamle Voderup har ligget. Vejen til Tranderup gaar tværs over Tomten lidt Syd for den nuværende lille Gaard Voderupgaard.